

Становище

за дисертационния труд „*Баланс между авторското право и общественния интерес: консистентност на политиката на ЕС*“ на Ана Лазарова, редовен докторант в катедра „Европеистика“ на Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“ за присъждане на образователната и научна степен “доктор” в професионално направление 3.3. Политически науки (Европеистика – Медийна политика и право на ЕС)

от доц. д-р Пламенка Маркова с научна специалност „Международно частно право“ професионално направление 3.6. Право, ИДП БАН

Становището е изготвено в съответствие със заповед № . РД-38-288 от 14.6.2022 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ за утвърждаване на научно жури.

Общи данни

Представен е дисертационен труд със следните характеристики: общ обем 333 страници, разделен в пет глави с увод, заключение и библиография. Научният апарат включва 598 бележки под линия. Библиографията е богата и многообразна, в нея са включени множество международни, наднационални и национални нормативни актове, относима съдебна практика, (европейска, международна и национална) и публикации на автори от различни предметни области- авторско право, права на човека, компетентност на ЕС в разглежданата област, вторичното европейско законодателство, транспониращите го национални норми и др. Библиографията включва общо 371 източника, от които 146 първични и 225 вторични, преобладаващата част е на чужди езици. Богатството на библиографията е доказателство за нарастващия интерес към обсъжданата тема, както и за нейния интердисциплинен характер. Прави впечатление оскъдния брой публикации от български автори, което е аргумент за актуалността на темата. Значителни части от дисертационния труд са публикувани –посочени са 12 публикации, от които шест на английски език в международни списания и сборници. Публикациите на български език са в сп. *Съвременно право*, и в *Сборници доклади от две докторантски конференции през 2020 и 2021 г.*, издания на ИДП БАН. Приемам, че представените трудове са по темата на дисертацията.

Съдържание на автореферата

Представеният автореферат отразява коректно структурата, съдържанието и идеите в дисертацията, използваните методи на научно изследване, практическото значение на изследването, включително изводите и научните приноси.

Предмет, цели, задачи, методи

Обектът на изследване са някои механизми от Директива (ЕС) 2019/790 за авторското право в цифровия единен пазар, тенденциите при тяхната национална транспозиция и отношението им със завареното законодателство и институти от други правни отрасли.

Предмет на изследването е съдържанието и очакваните резултати от реформата на авторското право на европейско ниво, пречупени през института на изключенията и ограниченията на авторското и сродните му права.

Цел - да установи налице ли е концептуална и техническа, вътрешна и външна консистентност на течащата европейска реформа на авторското право и в частност – как законодателните решения в рамките на реформата се отразяват на баланса между правата на автори и издатели, и комуникационните права на ползватели и потребители.

Изследователските задачи са ясно формулирани и дават надеждна основа за анализа. Те са главно две- проучване и анализ на заварената уредба и съдебната практика на СЕС по повод баланса на интересите на правноносителите и обществеността; начина, по който изключенията и ограниченията, уредени в правото на ЕС до 2019 г., са транспонирани в националните законодателства, с акцент върху българската интерпретация; текущото транспониране на Директива (ЕС) 2019/790; анализ на инструментите, които Директива (ЕС) 2019/790 въвежда на европейско ниво; нивото на хармонизация на авторското право, което директивата постига в сравнение с предходната директива с хоризонтален ефект в областта от 2001 г.; концептуалната, техническата, вътрешната и външна консистентност на реформата с акцент върху въпроса доколко тя успява да запази и подобри баланса между права на интелектуална собственост и обществен интерес, преди всичко с оглед упражняването на свобода на информация.

В дисертацията са използвани нормативния, формално-логическия, правно-догматичния, системния, историческия и сравнителноправния методи. Те са сполучливо съчетани с политологичен анализ. Научното направление на дисертационното изследване се отличава с интердисциплинност, която се дължи на спецификата на предмета.

Изследването има логична структура, последователно развита в изложението. Това придава на изследването характер на едно системно цяло. Авторът показва добро познаване на материята, личи и богат опит, придобит при обсъждане на национални законопроекти и съдебна практика.

Оценка на дисертационния труд

Темата се оказва юридически трудна, но предоставя възможност да се докаже способността на автора да провежда анализ в няколко области на знанието. Свързана е с нови нормативни решения на европейско равнище, включването им в националното законодателство и не е разработвана в българската научна литература.

Навременна е най-напред поради необходимостта от бързо транспониране на директивата за единния дигитален пазар в националните законодателства. За правилното извършване на транспонирането трябва да се постигне целеното балансиране на авторското право с обществения интерес.

В основата на авторското право е заложен баланс. От една страна, то трябва да гарантира на автора определено равнище на изключителност над произведението. От друга страна трябва да не препятства законните интереси на другите субекти да имат достъп до и да използват защитени произведения, както и общия интерес от участие в образованието, достъпа до творческо съдържание и свободното разпространение на информация. Тази основна функция е общопризната в теорията на авторското право. На практика уредбата на авторското право в целия свят включва множество механизми, насочени към постигане на баланс. Основните принципи на авторското право, като например дихотомията на идеята/израза, гарантират, че монополът на носителите на правата не препятства свободното обращение на идеи. Редица правила относно обекта на закрила, изискването за оригиналност, изчерпателното изброяване на изключителните икономически и морални права, сроковете на закрила и най-вече ограниченията и изключенията от авторското право формират

допълнителни пречки пред свръх експанзията на правото на интелектуалната собственост за сметка на обществото като цяло.

Дисертационният труд разглежда подробно теоретичните основи на института на изключенията и ограниченията в авторското право и чрез техния анализ, както и на съдебната практика, свързана с тяхното използване докторантът стига до изводи относно консистентността на политиката на ЕС.

Детайлният анализ в първа глава на правната същност и на факторите, които определят силата и стабилността на изключенията на европейско и национално ниво представя способността на докторанта да свързва правото с политологичния анализ. Изключенията са разгледани не само като балансиращ инструмент, а и като привилегия и субективни права- „ползвателски права от същия разряд/порядък като авторските и сродни права, уредени във вторичното законодателство“ (стр.283). Интерес представлява извода, че единствената възможност за спазване на условието за равно третиране на насрещни права от конституционен порядък в контекста на авторското право е възприемането на изключенията като субективни ползвателски права.

Принципът на териториалността е характерен за авторското право. С увеличаването на защитата и използването на правата на интелектуална собственост отвъд националните граници, нарушенията не остават в затворени национални територии. Като пример за тази разрастваща се тенденция авторът на стр. 140 и 145 посочва, че образователното изключение, уредено от директивите от 2001 г. и от 2019 г., може да има и трансгранично използване.“ Съображение 31 от 2001/29/ЕО посочва изрично, че улесняването на трансграничното използване е една от основните цели на директивата, търсено по-специално чрез средствата на (частична) хармонизация на изключенията и ограниченията от авторското право. Т.нар. фиктивна локализация, съдържаща се в член 5, пар. 3 на Директива 2019/790, представлява необорима презумпция, че определени употреби се случват в юрисдикцията, в която е установено образователното заведение. От своя страна изключението от 2001 г., както и по-голямата част от частноправните институти по принцип, предвижда към случаите на използване, свързани с повече от една юрисдикция, да се прилагат общите стълкновителни норми на международно частно право“.

Като препоръка при по-нататъшна работа върху темата би било уместно да се направи известно пояснение по трансграничното

използване. Безспорно е, че Директивата от 2019 г. не урежда въпроси на международното частно право- обстоятелство, което оставя известна възможност за маневриране на държавите членки. Добре би било съвсем накратко да се отчете действието на чл. 8 от регламента Рим II за приложимото право към извъндоговорните задължения. Поне за процедурните механизми на чл.17,ал.9 трябва да се запази възможността държавите членки да прилагат само едно национално право.

Докторантът проявява критично отношение към действащата правна уредба в изследваната област. Открива в нея несъвършенства, непълноти, както и неправилни нормативни решения и прави по тях предложения *de lege ferenda*. Смятам, че всички са обосновани с правни доводи и заслужават внимателно обсъждане предвид предстоящото транспониране на директивата.

Чрез проведения в дисертационния труд анализ е доказана убедително изследователската теза: Новите законодателни решения в рамките на авторско-правната реформа са небалансирани по отношение на сблъсъка между интересите на правноносителите, и по-специално – издателите, от една страна, и обществения интерес, от друга. Очевидно след натрупване на известна практика по прилагане на директивата ще се наложи работа по усъвършенстването ѝ. В такъв случай дисертацията ще има сериозно практическо значение.

Заклучение

След направения анализ на представената за становище дисертация и с оглед убедителността на изводите и приносите, заявявам в качеството ми на член на научното жури, че дисертационният труд на Анна Лазарова отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от ЗРАС в Република България и има всички необходими качества да бъде успешно защитен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Давам положителна оценка на дисертацията и предлагам да се присъди научната и образователна степен „доктор“ в професионално направление 3.3. Политически науки (Европеистика – Медийна политика и право на ЕС) на **Анна Лазарова**, редовен докторант в катедра „Европеистика“ на Философски факултет на СУ Св. Климент Охридски.

28 юни 2022 г.

доц. д-р Пламенка Маркова